

Poglavje 3

Primerjalna analiza reprodukcijskega ciklusa svinj na kmetijah

Sonja Vahen ¹, Stanka Pavlin ¹, Milena Kovač ^{1,2}

Izveček

Rezultate plodnosti smo finančno iz vrednotili. Rejce smo razdelili v tri skupine glede na število porabljenih krmnih dni na živorojenega pujska. V prvo skupino smo dodelili rejce s porabljenimi manj kot 16. krmnimi dnevi (KD), v tretjo so bili dodeljeni rejci s porabljenimi več kot 20 KD, ostale rejce pa smo uvrstili v drugo skupino. Rezultate za mladice in stare svinje smo analizirali ločeno. Lastna cena živorojenega pujska pri mladicach je za tretjo skupino v povprečju znašala 10434 SIT, medtem ko za prvo skupino skoraj polovico manj (5476 SIT). Rejci v drugi skupini za pujska porabijo 6734 SIT. Podobne rezultate smo dobili tudi pri starih svinjah. Razlike v lastni ceni pujska kažejo na velike razlike v uspešnosti rej med skupinami in še večje med čredami.

Ključne besede: prašičereja, uspešnost reje, plodnost svinj

Abstract

Title of paper: **Comparative study of sow fecundity on family farms**

Sow fecundity was evaluated economically. Herds were grouped into three categories with respect to the number of female days (FD) per liveborn piglets. The first group contained herds with less than 16 FD, the last (3rd) group was filled with those herds which needed more than 20 FD, while the second was in the middle. Results for gilts and sows were analysed separately. Production price per liveborn piglet produced by gilts was almost twice as much in the third group (10397 SIT) as in the first (5476 SIT). In the second group, herds spent on average 6734 SIT per liveborn piglet. Similar results were obtained with sows. Large differences in sow efficiency were shown among group of herds and even larger among individual herds.

Keywords: pig production, sow efficiency, sow fertility

¹Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Groblje 3, 1230 Domžale

²E-pošta: milena@mrcina.bfro.uni-lj.si

3.1 Uvod

Število krmnih dni na živorojenega pujska je sestavljena lastnost. Krmne dneve lahko vzamemo kar nekako za denarno enoto prašičerejcev, s katero ocenimo gospodarnost prireje pujskov in predstavlja stroške celodnevnih oskrb svinje na farmi. Rejski cilj pri starih svinjah smo si zastavili dokaj smelo in sicer bomo razglasili kot dobre tiste dosežke, ko bomo za živorojenega pujska porabili manj kot 15.5 krmnih dni (Kovač in sod., 2005). Tudi pri mladicah je lahko rezultat primerljiv. Z drugimi besedami to pomeni, da lahko pridobimo 23.6 živorojenih pujskov na svinjo letno.

Na rezultat vpliva tako velikost gnezda kot potek reprodukcijskega ciklusa. Pri primerjavi z rezultati drugje po svetu moramo upoštevati, da pri nas med stroške reprodukcije štejemo vse krmne dneve, od starosti 200 dni, do izločitve (pogina, zakola ali prodaje) svinje. Štejemo vsa gnezda, tudi tista z 0 živorojenimi pujski. Razlike v zajemanju obdobja in velikosti gnezda so lahko kar pomembne. Da lahko naredimo primerjavo, moramo poznati izračune (enačbe) za države, s katerimi se primerjamo.

Velikost gnezda je pomembna lastnost plodnosti in v Sloveniji lahko rečemo, da so v večini primerov gnezda premalo številna. To velja že za gnezda ob rojstvu, na kar zelo vplivajo postopki pred in ob pripustu ter morebitne nepravilnosti v času brejosti. Največje težave pa nastopijo pri izgubah pujskov in sicer že pri izgubah med samim porodom (mrtvorojeni pujski) kot izgubah v času laktacije. Vzroki so številni: neprimerna ureditev prasitvenega kotca, pomanjkljivi bio-sanitarni ukrepi, neustrezna priprava svinje na prasitev, premalo nadzora pri in po prasitvi, neprimerno ravnanje, neustrezna prehrana, neugodno zdravstveno stanje črede in podobno. Pri nas opažamo tudi nekoliko manjše rojstne mase pujskov, kar nedvomno vpliva na njihovo vitalnost in preživetveno sposobnost. Presoja o rojstni masi pujskov je le na osnovi opažanj in objektivnih meritev, tehtanj posameznih pujskov pa ne opravljamo.

Pomena poteka reprodukcijskega ciklusa se rejci praviloma premalo zavedajo. Če je delež produktivnih faz, kamor štejemo laktacijo in brejost, manjši, ima rejec na gnezdo več stroškov in so pujski dragi. Prepoznavanje težav v zvezi s potekom reprodukcijskega ciklusa je vezano na redno spremljanje plodnosti svinj. Redno zapisovanje dogodkov na hlevsko kartico svinj je prvi korak k ureditvi reprodukcijskega ciklusa. Še bolje pa bo rejec spoznal pomen zapisovanja dogodkov, če bo sodeloval pri skupni obdelavi in bo tako imel možnost primerjave z drugimi rejci. Ker krmnega dne nekateri rejci še niso sprejeli in mu ne zaupajo popolnoma, bomo v tem prispevku razlike tudi finančno iz vrednotili.

Namen prispevka je primerjava gospodarnosti prireje pujskov z mladicami in starimi svinjami na kmetijah, ki sodelujejo pri obdelavi plodnosti.

3.2 Material in metode

V analizo smo vključili vse tiste kmetije, ki so v letu 2004 spremljale plodnost svinj v svojih čredah. Zaradi posebnosti smo izključili reje krškopoljskih prašičev. Rejce smo, glede na število KD na živorojenega pujska, razdelili v tri skupine. V prvo skupino smo razvrstili

Tabela 1: Povprečne vrednosti po skupinah pri mladiceh na kmetijah v letu 2004

Lastnosti	1. skupina	2. skupina	3. skupina	Skupaj
Število rejcev	9	18	38	65
Delež rejcev (%)	13.8	27.7	58.5	100
KD / živorojenega pujska	14.8	18.2	28.2	20.4
Skupno število prasitev	193	234	664	1091
Št. živoroj. pujskov / gnezdo	9.93	9.45	8.71	9.08
Starost ob 1. pripustu (dni)	225.2	242.8	261.0	243.0
Starost ob pravitvi (dni)	343.8	368.2	390.5	367.5
Starost ob izločitvi (dni)	278.2	307.7	370.3	318.7
Delež izločitev (%)	6.3	9.8	20.9	37.0
Cena pujska (SIT)	5476	6734	10434	7548

rejce, ki so imeli na živorojenega pujska porabljenih manj kot 16 KD. Njihov rezultat bomo ovrednotili kot zgleden. V drugo skupino smo uvrstili vse druge rejce, ki niso posebej odstopali in tako dosegajo povprečen uspeh. Porabili so med 16 in 20 KD. Rejci iz tretje skupine so dosegli izredno slabe rezultate in so porabili 20 in več KD na živorojenega pujska.

Mladice in stare svinje smo obravnavali ločeno. Pri mladiceh smo izračunali povprečje števila krmnih dni na živorojenega pujska, povprečno starost ob prvem pripustu, pravitvi in izločitvi ter delež izločitev. Pri starih svinjah pa smo obravnavali število krmnih dni na živorojenega pujska, dobo med pravitvama, delež izločitev, dolžino neuspešnega reprodukcijskega ciklusa in število živorojenih pujskov na svinjo letno.

Pri presoji bomo privzeli, da je vrednost krmnega dne 370 SIT (Ouček, osebna komunikacija). V to ceno so vključeni stroški amortizacije stojišča, krme za svinjo in pujske, vode, elektrike, pripusta, veterine, obnove in dela.

3.2.1 Mladice

Na 65 kmetijah, kjer smo lahko presojali plodnost mladice, so na živorojenega pujska porabili v povprečju 20.4 KD (tabela 1). Že na osnovi tega preprosto sklepamo, da pri reji mladice na kmetijah v Sloveniji nismo preveč uspešni. Porabimo eno četrtno krmnih dni več za vsakega pujska, kot smo si zastavili v rejskem cilju. Če pa ob tem vemo, da so vključene praviloma bolj uspešne kmetije, je lahko stanje na terenu še bolj zaskrbljujoče. Živorojeni pujski nas pri zastavljenem rejskem cilju 15.5 KD stane 5735 SIT, povprečna cena na obravnavanih kmetijah pa je znašala 7548 SIT. Pri vsakem živorojenem pujsku pri mladiceh torej rejci izgubijo v povprečju 1813 SIT. Ker so pri mladiceh imeli 9906 živorojenih pujskov, to skupaj predstavlja slabih 18 milijonov SIT. Rejski cilji so dosegljivi, kar dokazujejo rejci iz prve skupine.

Povprečno število KD na živorojenega pujska znaša v prvi skupini 14.8 KD na živorojenega pujska ter tako presega rejski cilj. Druga skupina je imela nekoliko več porabljenih krmnih

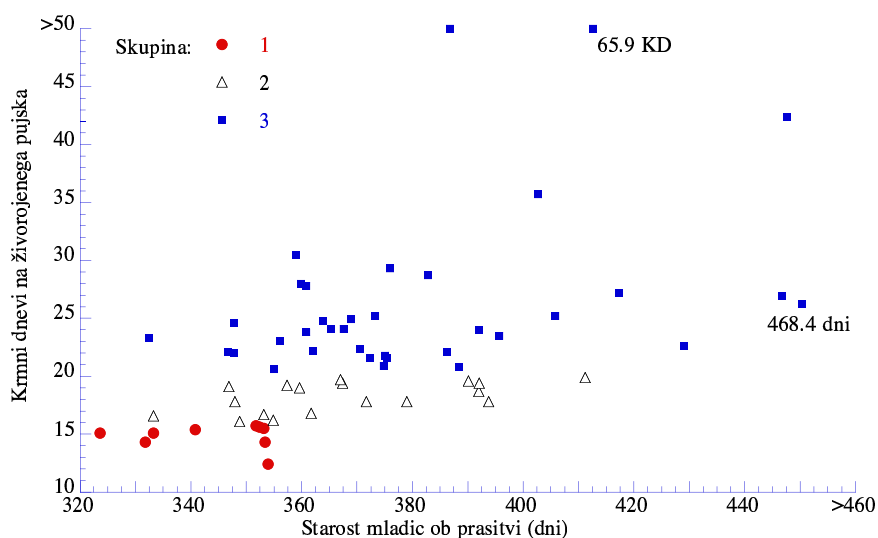
dni in sicer 18,2, kar je za 3,4 več KD na živorojenega pujska kot pri prvi skupini. Največje število je imela tretja skupina in sicer kar 28,2 KD (tabela 1). Že hitra primerjava nam pove, da je prireja živorojenih pujskov pri 38 rejcih skoraj še enkrat dražja kot pri bolj uspešnih rejcih iz prve skupine.

Med kmetijami so velike razlike v številu krmnih dni na živorojenega pujska (tabela 1). Devet (drugače povedano 13,9 %) rejcev se je uvrstilo v prvo skupino z manj kot 16 KD porabljenimi na živorojenega pujska. V drugo skupino spada 18 rejcev ali 27,7 %. V zadnjo, tretjo skupino, kjer na živorojenega pujska porabijo 20 KD in več, pa smo zajeli 38 rejcev ali 58,5 % (tabela 1). Na kmetiji z najslabšimi rezultati pri mladicaх so za pujska porabili kar 65,9 KD, kar je 4,25 krat več kot pri zastavljenem rejskem cilju. To pomeni, da je ta rejec imel z vsakim pujskom pri mladicaх vsaj 4,25 krat več stroškov kot tisti iz prve skupine. Če bi uspelo rejcem prodati pujske po lastni ceni (24383 SIT) iz najslabše reje, njemu ne bi ostalo nič, rejcem iz prve skupine pa bi se nasmehnila prevelika sreča, saj bi pri vsakem pujsku iztržili kar 18907 SIT čistega dobička. To se verjetno ne bo zgodilo, že zato ne, ker ne prodajamo živorojenih pujskov, ampak prašiče na koncu vzreje, pa še takrat je cena na trgu precej nižja. Bolj pogosto se zgodi, da rejci iz prve skupine bolj malo zaslužijo, rejci iz tretje skupine pa imajo izgubo. Toda slabega uspeha rejci iz tretje skupine ne smejo iskati drugje kot doma, pri svojem delu ali v slabih razmerah na kmetiji.

Majhno število krmnih dni na živorojenega pujska pomeni večji dobiček v primerjavi z rejci, ki porabijo več krmnih dni na živorojenega pujska. Na gospodarnost prireje pujskov neposredno vpliva velikost gnezda. V prvi skupini je v gnezdu v povprečju 1,22 živorojenih pujskov več kot v tretji skupini. Če pri tem upoštevamo, da so pri tem mladice ob prvi prasi-tvi za 46,7 dni mlajše, je rezultat prve skupine rejcev še boljši. Prav tako so rejci uspešnejši pri izločevanju mladice: izločijo manjši delež mladice pri nižji starosti. Kadar so mladice primerno oskrbovane in stimulirane na zgodnjo spolno zrelost, to nima negativnih posledic na plodnost. Prav zanimivo je, da rejci, ki izločajo mlajše mladice, praviloma izločijo manj mladice. Pričakovali bi nasprotno, namreč da imajo strožje kriterije in bi jih tako izločili več. Ker pa mladice na pripust tudi primerno pripravijo, uspešno pripustijo večji odstotek.

Predpostavili smo, da je cena krmnega dne v vseh rejah enaka. To pač ne drži vedno: odvisno je od oskrbe s krmo, vloženih investicij, dela itd. Kljub vsemu pa nam izračun lastne cene pujska lahko prikaže pomen posamezne mere plodnosti. Tako kot nam je število krmnih dni na pujska napovedalo dvakratne razlike v uspešnosti prireje, je to potrjeno tudi z izračunom lastne cene pujska. V prvi skupini so rejci za pujska potrošili 5476 SIT, v tretji pa kar 10434 SIT (tabela 1). Komur se to zdi majhna razlika, naj izračuna razliko med stroški, ki bi jih imel za vzrejo živorojenih pujskov pri mladicaх v domačem hlevu, če bi pripadal prvi ali tretji skupini.

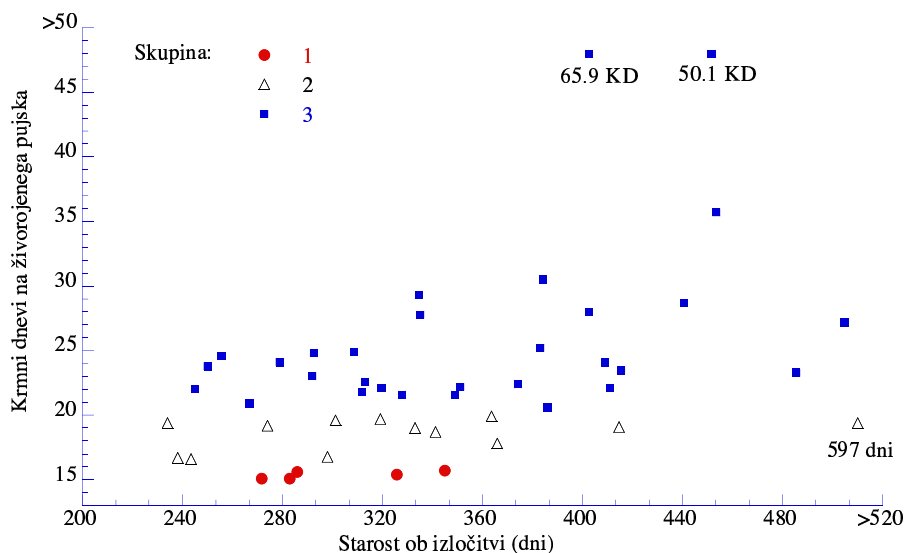
Pri starejših mladicaх ob pripustu pričakujemo povečanje števila krmnih dni na gnezdo, lastno ceno pujska pa bi bilo mogoče zadržati le s povečanim gnezdom. Povprečna starost mladice ob prvem pripustu je bila v letu 2004 243,0 dni pri vseh rejcih. Najboljši rezultat so imeli rejci iz prve skupine, njihova povprečna starost mladice ob prvem pripustu je bila 225,2 dni. Druga skupina je pripuščala starejše mladice in sicer pri povprečni staro-

Slika 1: Povprečna starost mladic ob prasiatvi in število krmnih dni na živorojenega pujska na kmetijah v letu 2004

sti 242.8 dni. Med vsemi tremi skupinami so bile v tretji skupini mladice najstarejše, kar 261.0 dni. Istočasno se je povečevala tudi starost mladic ob izločitvi, kakor tudi delež izločitev. Zaradi pripuščanja starejših mladic je povečana starost ob izločitvi nekako pričakovana. Povečan delež izločitev pa kaže na to, da mladice na pripust niso primerno pripravljene oziroma na neurejen postopek odkrivanja in pripuščanja. V slovenskih rejah je pri stimulaciji spolne zrelosti, odkrivanju bukanja in osemenjevanju premalo prisoten merjasec. Pri vzreji mladic pogosto zasledimo tudi premajhne priraste od rojstva do odbire pri 100 kg. Vzrok je lahko nezadostna količina krme, neustrezna sestava obroka, zaostanek v rasti takoj po odstavitvi, neprimerni pogoji v hlevu itd. Tak splošen opis in subjektivna odbira brez vodenja evidence ne zadoščata (Gadd, 2003), da bi lahko napake tudi uspešno odpravili. V rejah je potrebno ob odbirah redno uvesti tehtanje, merjenje debeline hrbtne slanine in oceno zunanosti, med katerimi dajemo večji poudarek predvsem funkcionalnim lastnostim.

Starost mladic ob prvi prasiatvi je zelo variabilna. Tako so na eni kmetiji prasile mladice v povprečju pri starosti okrog 323 dni, na drugi pa kar 468.4 dni (slika 1). Na prvi kmetiji so svinje že skoraj v drugo prasile, ko so na drugi dočakali šele prvo gnezdo. Povsem jasno je, da so na prvi kmetiji imeli podobne stroške z dvema gnezdoma kot na drugi z enim. Že to je zgovoren podatek, da bi morala biti prireja pujskov na prvi kmetiji uspešnejša. Kar na devetih kmetijah so mladice ob prvi prasiatvi starejše kot 400 dni. Še bolj problematičen kot povprečje pa je velik razpon v starosti mladic na posamezni kmetiji. Kadar je starost mladic ob prasiatvi zelo različna, se razlikujejo tudi njihove potrebe. Neizenačenost ne zmanjšuje

Slika 2: Starost ob izločitvi in število krmnih dni na živorojenega pujska na kmetijah v letu 2004

samo produktivnosti, ampak so povečane tudi izgube. Mladice na kmetijah iz tretje in druge skupine bi morali pripuščati prej, vendar ob pravočasni stimulaciji spolne zrelosti in primerni vzreji. Tako bi uspeli povečati velikost gnezda in hkrati zmanjšati število krmnih dni oziroma stroške.

Povprečna starost ob izločitvi pri vseh rejcih skupaj je 318.7 dni (tabela 1), kar je odločno preveč. Tako so mladice pri uspešnem rejcu že skoraj prasile, ko se je večina rejcev odločala za izločitev problematičnih mladic. Povprečna starost ob izločitvi v prvi skupini je znašala 278.2 dni. Ker so pri tem najpogostejši relativni reprodukcijski vzroki (izostanek bukanja, večkratna pregonitev ali nebreje-nepregonjene), je rezultat sprejemljiv. V drugi skupini so rejci izločali mladice mesec dni kasneje in sicer pri starosti 307.7 dni. Pri rejcih iz tretje skupine so bile mladice izločene še dobra dva meseca kasneje pri povprečni starosti 370.3 dni. Med njimi je bil celo rejec (slika 2), ki je svoje mladice izločil pri starosti 597 dni, ko bi morale že vsaj drugič prasiti. Za rejce, ki mladice izločajo šele po starosti 300 dni lahko trdimo, da nimajo dobrega pregleda (evidence), nimajo izoblikovanih kriterijev izločevanja ali pa teh kriterijev pri delu ne uporabljajo. To je morda dobro za mladico, ki uživa v hlevu na kmečkem turizmu, a ne za uspešnost gospodarja, ker bo užitek neproduktivnih svinj moral poravnati s pujski, prirejenimi z drugimi svinjami. Manj uspešni rejci so vsako izločeno mladico krmili kar tri mesece dlje kot rejci v prvi skupini. Brez dodatne prireje, saj se v tem času zmanjša tudi vrednost trupa na liniji klanja, so rejci v zadnji skupini imeli nepotrebnih 34966 SIT stroškov. Sami ocenite, koliko to pomeni, če je izločil 5 ali 10 mladic! Nam se ne zdi malo in nepomembno.

Tabela 2: Povprečne vrednosti po skupinah pri starih svinjah na kmetijah v letu 2004

Lastnosti	1. skupina	2. skupina	3. skupina	Skupaj
Število rejcev	7	30	29	66
Delež rejcev (%)	10.6	45.5	43.9	100
KD / živorojenega pujska	15.2	18.1	28.1	20.5
Skupno število prasitev	397	2250	1399	4046
Št. živoroj. pujskov / gnezdo	11.50	10.43	9.49	10.21
Št. živ. pujskov na svinjo letno	24.0	20.3	14.0	19.4
Doba med prasiatvama (dni)	167.8	168.7	183.9	173.5
Dolžina laktacije (dni)	34.9	32.8	36.2	34.6
Doba od pras. do izloč. (dni)	67.5	101.7	157.0	108.7
Delež izločitev (%)	8.6	16.0	25.9	50.5
Cena pujska (SIT)	5624	6697	10397	7585

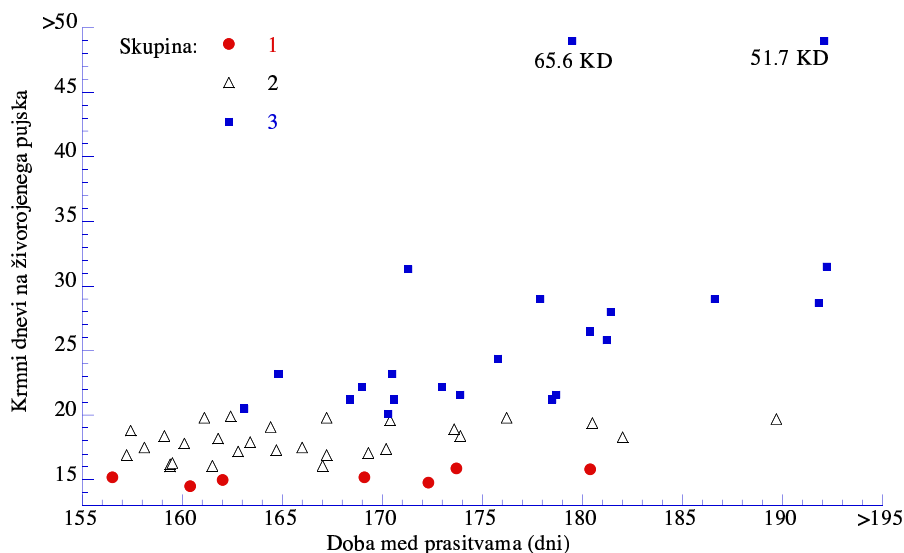
Gospodarnost priraje pujskov pri mladica h smo prikazali s številom krmnih dni na živorojenega pujska in z izračunom lastne cene pujskov. Oba prikaza privedeta do istih zaključkov, pri drugem si pomen krmnega dneva bolje predstavljamo. Med rejami smo predpostavili iste stroške na krmni dan, čeprav lahko pričakujemo tudi razlike, ki so pogojene s stroški krme, varstva okolja, dela, amortizacijo in drugimi stroški. Rejci, ki bolje poznajo ceno enodnevnih oskrbe (KD) mladice na svoji farmi, lahko za svoje potrebe popravijo izračun. Zagotovo pa lahko rečemo, da bi se pri mladica h dalo še precej prihraniti.

3.2.2 Stare svinje

Tudi pri starih svinjah bomo prav tako prikazali plodnost svinj v treh skupina h, v katere smo rejce uvrstili glede na število krmnih dni na živorojenega pujska. V prvo skupino se je uvrstilo le sedem rejcev oziroma 10.6 % (tabela 2), ki so imeli najmanjše število krmnih dni na živorojenega pujska. Druga skupina je zajela 30 rejcev oziroma 45.5 %. V tretji skupini, kjer je bila priraja pujskov najmanj gospodarna, se je znašlo 29 oziroma 43.9 % vseh rejcev.

Tudi gospodarnost priraje pujskov s starimi svinjami prikazujemo s številom krmnih dni na živorojenega pujska, ker tako upoštevamo potek reprodukcijskega ciklusa in velikost gnezda. Za živorojenega pujska so pri starih svinjah rejci v povprečju porabili 20.5 krmnih dni, kar je podoben rezultat kot pri mladica h. Prav tako so bili doseženi podobni povprečni rezultati po skupina h kot pri mladica h (tabela 2), kar je posledica postavitve meja med skupina mi. Tako so v prvi skupini porabili 15.2 KD na živorojenega pujska, v drugi 18.2 KD in v tretji 28.1 KD na živorojenega pujska. Razlika med mladica mi in starimi svinjami je le v tem, da je v drugo skupino uvrščenih nekaj več rejcev in so razlike med rejci nekoliko manjše.

Povprečna velikost gnezda je 10.21 živorojenega pujska. V prvi skupini stare svinje prasijo kar 11.50 živorojenih pujskov, v drugi približno enega, v tretji pa kar dva manj. Velikost gnezda v prvi skupini je zgledna, v drugi dobra, v tretji pa le zadostna oziroma slaba. Uspe-

Slika 3: Doba med pravitvama in število krmnih dni na živorojenega pujska na kmetijah v letu 2004

šnost reje ni nujno pogojena z velikostjo črede. Tako so v vseh treh skupinah tako manjše kot večje črede. Le v srednjem razredu je število prasitev na kmetijo nekoliko večje kot pri drugih dveh. Vrednost pujska lahko ocenimo s ceno krmnega dne. V rejah, kjer porabijo na živorojenega pujska 15.2 KD, pomeni, da rejec za vzrejo pujska porabi 5624 SIT, v zadnji skupini pa 10397 SIT. Na trgu pa bosta verjetno iztržila precej podobno ceno. Pujsek mora še zrasti, da ga lahko prodamo na trgu, a so razlike tako velike, da se rezultat ne bo obrnil v prid zadnji skupini rejcev.

Tudi pri starih svinjah na stroške vplivajo uspešno in neuspešno zaključeni reprodukcijski ciklusi (tabela 2). Pomen posameznih dob je določen z dolžino in razmerjem med posameznimi izidi. Vedeti moramo, da svinje, ki jih izločamo, od odstavitve dalje samo bremenijo s stroški prirejo pujskov z drugimi svinjami. Prihodek določamo s številom pujskov na obrat, v našem primeru so to živorojeni pujski.

Razlike pri dobi med pravitvama v prvi in drugi skupini so sorazmeroma majhne (tabela 2, slika 3). Ker je laktacija nekako dva dneva krajša v drugi kot v prvi skupini, je za okoli 3 dni daljše interim obdobje. V tretji skupini je doba med pravitvama podaljšana za 20 dni, kar je za celo dolžino spolnega ciklusa več. Podaljšana doba med pravitvama je pri tej skupini rejcev zaradi neustrezne oskrbe svinj v času laktacije. Pri tem je pomembna tako količina kot sestava krme za doječe svinje, kot tudi razporeditev obrokov preko dneva. Pokladamo zjutraj, opoldan in zvečer, kadar so korita majhna pa še večkrat. Doječim svinjam moramo omogočiti, da imajo stalni dostop do vode. Pomembna je namestitev napajalnika in zado-

sten pretok vode. Premajhno zauživanje krme je lahko pogojeno s previsoko temperaturo v prasilišču. Namesto, da bi primerno uredili gnezdo in ga za pujske ustrezno ogreli, grejemo celotno prasilišče. V takšnih pogojih bodo svinje manj jedle, imele bodo manj mleka, pujski bodo slabo rastli, svinje pa dobro shujšale. Ker so pujski slabši, rejci laktacijo še podaljšajo. Kondicija svinje je ob odstavitvi močno prizadeta, kar povzroči zakasnitev bukanja. Vsak izostanek bukanja ali pregonitev v treh tednih povzroči 7400 SIT dodatnih stroškov pri vsaki svinji z reprodukcijskimi motnjami.

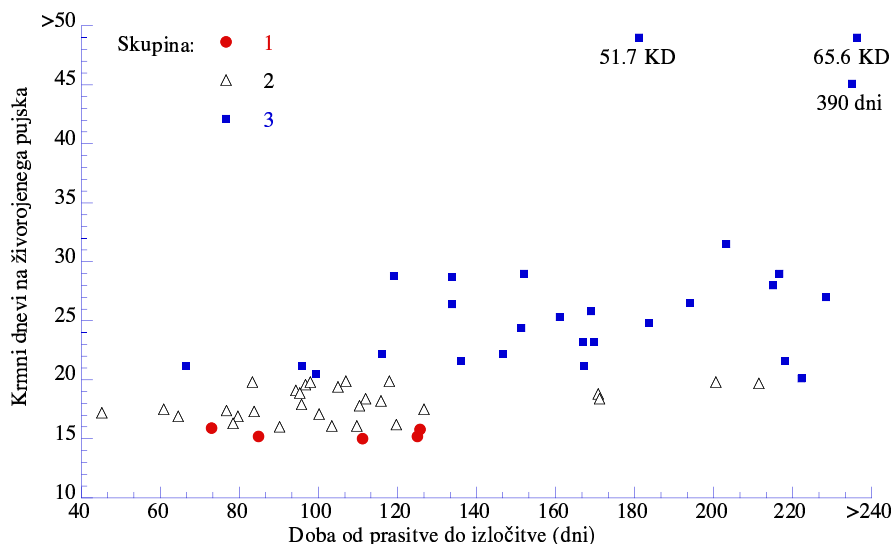
Dolžino laktacije določa način vzreje odstavljenih pujskov, priprava svinje na ponovni pristup ter prasitev in zakonski predpisi. Evropska zakonodaja predpisuje najkrajšo dolžino laktacije na 28 dni ali pa od rejcev zahteva, da imajo ustrezno urejeno vzrejališče. Te zahteve so postavljene iz vidika pujskov, saj pri treh tednih niso vedno ustrezno pripravljene na odstavev, poleg tega pa so pri tej starosti najslabše zaščitene. S kolostrumom pridobljena imunost je že precej izrabljena, aktivna tvorba protiteles pa še ni vzpostavljena. Dobro merilo za pripravljenost pujskov na odstavev je čas, ki ga pujski potrebujejo, da dosežejo prirast enakovreden tistemu pred odstavitvijo (Gadd, 2003). Ob odstavitvi morajo zauživati zadostne količine krme in na voljo morajo imeti vodo. Hkrati morajo biti odstavljeni pujski premeščeni v čist in primerno ogret prostor, poskrbeti je nujno tudi za sestavo obroka in za pravičen režim krmljenja novoodstavljenih pujskov.

Tudi za svinjo je štiritedenska laktacija ustrezna. Če jo krmimo pravilno, ne bo izgubila kondicije, tako da ne bo težav s ponovno oploditvijo in velikostjo naslednjega gnezda. Pri svinjah, ki laktacijo zaključijo v prvih 14. dneh, je podaljšana podstavitveni premor, slabša pa so tudi gnezda pri naslednji pravitvi (Kovač in sod., 1982).

Na kmetijah se redko kdaj zgodi, da bi pujske odstavljali prehitro, pogosteje pujske pozno odstavijo in svinjo pri tem preveč izčrpajo. Tako je povprečna dolžina laktacije v prvi skupini 34.9 dni (tabela 2). Pri drugi skupini je povprečna laktacija dolga 32.8 dni. Tretja skupina pa odstavlja pujske pozneje kot prvi dve skupini in sicer pri starosti pujskov 36.2 dni. Povprečja so sicer na primernem intervalu, saj kmetijam priporočamo odstavev pri starosti od 28 do 35 dni. Razlike na posameznih kmetijah so lahko zelo velike, saj so posamezne svinje odstavljene tudi po 50 dnevni laktaciji.

Vzrok za podaljšani podstavitveni premor je lahko tudi neuspešno odkrivanje bukanja, pripuščanja ali osemenjevanja. Velikokrat se tudi zgodi, da rejec bukanje prepozno odkrije. Tudi pri starih svinjah je prisotnost merjasca potrebna tako za stimulacijo in sinhronizacijo estrusa, za uspešno odkrivanje bukanja in pri osemenjevanju. Tako pri odkrivanju bukanja kot pri osemenitvi, je potrebno svinjo pripraviti, da sproži privolitveni refleks. Ne glede na način pripusta si je potrebno zanj vzeti čas, kar pa je na kmetijah lahko problem ob delovnih konicah (setvi, žetvi). Po svetu nekako velja, da sta oskrbovalec v hlevu in delavec na polju dva različna človeka.

Povprečno število pujskov v letu 2004 na svinjo letno je bilo v prvi skupini 24.0 (tabela 2). Druga skupina ima 20.2 živorojenih pujskov na svinjo letno, tretja skupina pa je najmanj gospodarna, saj ima najmanjše število živorojenih pujskov na svinjo letno in sicer 13.0. Toliko živorojenih pujskov smo pri izjemnih rejcih zabeležili že samo v enem gnezdu. Prva

Slika 4: Doba od prasitve do izločitve in število krmnih dni na živorojenega pujska na kmetijah v letu 2004

skupina rejcev za iste stroške kot druga vzredi skoraj še enkrat več pujskov. Vse reje so za te pujske porabile po svinji eno leto, njihovo oskrbo pa ocenjujemo na 135050 SIT na svinjo letno. Prav gotovo ni vseeno, ali svinja priredi 13.0 ali 24.0 pujskov letno. Če se "povprečnemu" rejcu iz tretje skupine finančni obračun izide, potem je rejcu iz prve skupine 11 živorojenih pujskov po svinji letno podarjenih.

Dolžina neuspešnega reprodukcijskega ciklusa je najkrajša pri prvi skupini, saj je dolga povprečno 67.5 dni (tabela 2). Druga skupina ima daljšo in sicer 101.7 dni, kar je za 34.2 dni daljše kot pri prvi. Tretja skupina ima najdaljšo dobo od prasitve do izločitve oziroma dolžino neuspešnega reprodukcijskega ciklusa, saj le-ta znaša 157.0 dni in je v primerjavi s prvo skupino daljša za 89.5 dni (slika 4). S tem se močno povečuje število krmnih dni na živorojenega pujska. Oskrba izločene svinje na kmetiji iz tretje skupine znaša v povprečju 33115 SIT več kot na kmetiji iz prve skupine. Da bi se zadrževanje stare izločene svinje rejcu izplačalo, bi jo moral presneto dobro prodati!

Za zaključek izračunajmo še skupni prihranek pri starih svinjah na vseh kmetijah, če bi v rejah dosegli zastavljen rejski cilj 15.5 KD na živorojenega pujska. Skupaj so pri starih svinjah rejci imeli 41310 živorojenih pujskov. Ker so pri vsakem pujsku prekoračili stroške za 5 KD, bi skupaj lahko prihranili 76.5 milijonov SIT. Pri vseh 65 rejcih bi na kmetijah lahko pri obeh kategorijah prihranili okrog 95 milijonov SIT.

3.3 Zaključki

Število KD poda lastno ceno proizvoda v vrednostih, specifičnih za prašičerejo. Predstavlja trdno valuto in omogoča spremljanje uspešnosti reje po času. Dokler ni predstavljena vrednost krmnih dni tudi v denarnih enotah, za nekatere rejce nima nikakršnega pomena. Tako ne vidijo smisla, da bi z rejskimi ukrepi zmanjšali število KD na živorojenega pujska. V obdelavo niso vključeni rejci krškopoljskega prašiča.

Na slovenskih kmetijah je bilo povprečno na živorojenega pujska porabljenih 20.4 KD pri mladnicah in 20.5 KD pri starih svinjah. Pri uspešnih rejah porabijo na živorojenega pujska tudi manj kot 15 KD, med rejci pa je eden porabil na živorojenega pujska pri mladnicah kar 65.9 KD, pri starih svinjah pa okrog 35 KD. Tako slabih rezultatov je malo, vendar pa med skromnejše rezultate uvrščamo vse reje, ki porabijo na živorojenega pujska več kot 20 KD.

Razlika med zastavljenim in dejanskim številom krmnih dni na živorojenega pujska na slovenskih kmetijah pri mladnicah znaša 4.9 KD. V ekonomskem smislu to pomeni 1813 SIT na živorojenega pujska. Tudi pri starih svinjah je rezultat podoben. Zastavljen cilj je dosegljiv, saj ga praktično vsi rejci, ki so uvrščeni v prvo skupino presegajo.

Večje število krmnih dni na živorojenega pujska je posledica neugodnega poteka reprodukcijskega ciklusa ali maloštevilnega gnezda. Dolga doba med prasiatvama poveča število krmnih dni na živorojenega pujska, na podlagi tega imamo več stroškov.

Na kmetijah je neurejeno tudi izločanje svinj. Čakanje izločenih svinj na obdobje kolin obremenjuje prirejo pujskov z neproduktivnimi dnevi. Kadar se s prašičerejo ukvarjamo kot z glavno dejavnostjo, je potrebno izločene svinje tudi sproti prodajati. Tako kot za druge stranske produkte si morajo rejci zagotoviti stalen trg in redni odvzem.

Velike so razlike tudi v velikosti gnezda. Pasma in hibride, ki jih uporabljamo v Sloveniji, lahko v dobrih pogojih dosežejo solidne rezultate, vendar pa je še v kontroliranih rejah veliko genotipov neustreznih kombinacij. Med vzroke za maloštevilna gnezda lahko v veliki meri krivimo neustrezno pripravo mladic in starih svinj na pripust, neustrezno izvedbo pripusta oziroma osemenitve, neustrezno oskrbo svinj in drugo.

Ker podatke pošiljajo reje, ki želijo preveriti svoje dosežke, lahko pričakujemo v rejah, kjer kontrole ni vzpostavljene, na splošno slabše rezultate. Tako nas v prašičereji na področju svetovanja čaka še veliko dela. Rejce tudi spodbujamo, da se vključijo v rejsko organizacijo, vzpostavijo kontrolo svinj v svoji reji in se pridružijo presoji. Več bo sodelujočih, bolj uporabni bodo rezultati za rejce in za stroko.

3.4 Viri

Gadd J. 2003. Pig production problems. John Gadd's guide to their solutions. Nottingham, Nottingham University Press: 591 str.

Kovač M., Šalehar A., Krašovic M. 1982. Parametri reprodukcijskega ciklusa svinj na slovenskih farmah prašičev. 1. Mere plodnosti svinj in interim obdobje. V: Poročilo za leto

1981. Raziskovalne in strokovne naloge s področja prašičereje. Ljubljana, Živinorejska poslovna skupnost, Odbor za prašičerejo: 155–174.

Kovač M., Š. Malovrh, Čop Sedminek D. 2005. Rejski program za prašiče SloHibrid. Ljubljana, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije: 375 str.